

שְׁיִבּוּלִים

שבילים בחסידות ברסלב

יום ו', ערב שבת פרשת תצוה | י"ב באדר ה'תש"ע

ונכתב בספר...

"לקוח את הספרים האלה... הקתום ואת ספר הגלוי... למען יעמדו ימים רבים" (ירמיה לב, יד).

הרצון להנציח לדורות את החתום ואת הגלוי – הוא הלוח של "שיבולים". לדלות ממעמקים, לברר דברי צדיקים, לקרב רחוקים, ונפוצות להקים.

■ ■ ■

חז"ל הקדושים למדונו (בבא בתרא יד, ב): "אידי דזוטר מירכס". כלומר, דלי הכמות, למרות עשירותם באיכות, עלולים יותר ללכת לאיבוד. צעקת הדל נשמעת אלינו מן הדומיה: כתבוני לדורות! – ולא אשקע בתהום הנשייה.

■ ■ ■

לפניכם מסמכים עלומים, פותחים צוהר לדורות קדומים. במדור דברי הימים – מאמר אחרון מפרי עטו של החסיד היקר ר' בירך רובינזון, בסדרתו המרתקת על חסידי ברסלב באוסטרובצה.

ויהי נועם ה' אלקינו עלינו, ומעשה ידינו כוננה עלינו, ומעשה ידינו כוננהו.

בצרור החיים

לרגל יום היאר-צייט של החסיד הדגול רבי אלטר מטפליק הי"ד (שנרצח בפרעות פטליונה בשנת תרע"ט, ביום ו' – ערב שבת פרשת ויקרא – י"ב לחודש אדר ב'), אנו מגישים לקוראינו היקרים צרור מסמכים – מועתקים אות באות מכתב ידו של רבי אלטר ז"ל.

צרורים וחתומים היו אלה, חבויים בסתר, צפונים בעלטה; אולם כהיום יצאו לראות אור, לאלפנו בינה, מהנשאר לפליטה.

לפנינו חמשה מסמכים מרתקים:

1. צוואת רבי אשר זליג מטפליק (אביו של ר' אלטר), שנערכה בצפת בי"ד בכסלו תרנ"ז.
2. מכתבו של רבי נתן מטרוביץ (תושב צפת), מיום כ"ג בטבת תרנ"ח. שבו הוא מתאר את ימיו האחרונים של רבי אשר זליג.
3. מכתב האפוטרופסים (הממונים על קיום הצוואה), מיום כ"ה בטבת תרנ"ח.
4. רשימתו של רבי אלטר – להיות לזכרון לי וליוצאי חלציו.
5. רישום על הירצחו של רבי אלטר הי"ד – על ידי השודדים פעטליארעווציס'.

■ ■ ■

1

העתקה מצוואת אבי המנוח ה"ר אשר זעליג ב"ר נחום יהודה הכ"מ, אשר הגיע לידי ע"י הפאסט מעה"ק צפת תובב"א, אחר פטירתו אשר נסתלק אור ליום ה' י"ט טבת

שנת תרנ"ח בעה"ק צפת ונקבר שם. ונכתבה בכתב יד אבי הכ"מ:

עדים אנחנו היום איך ששלח אחרינו ה"ר אשר זעליג בהמנוח ר' נחום יהודה זלה"ה מטעפליק, ואמר לנו: הו עדי עדים כשרים ונאמנים וקנו ממני בקגא"ס (= בקנין גמור אגב סודר) מעכשיו, וכתבו בכל לשון של זכות ובכל אופן היותר מועיל לתקנת חז"ל, ואף חתמו ותנו ליד ר' שלום נ"י במו"ה משה אהרן מבארטשאן, וליד ה"ר נחום אתרוג' במו"ה דוב, וליד ר' נתן² במו"ה צבי מטיראוויצע, איך שאנכי מרצוני הטוב ובדיעה צלולה ומיושבת מְמַנָה אותם מפי מעכשיו לאפטרופסים ומורשים על כל נכסי אשר תחת ידי היום, ואני מוסר ומקנה לפניכם ביד האפטרופסים: ר' שלום הנ"ל, ור' נחום הנ"ל, ור' נתן הנ"ל, את כל הזכותים אשר בידי, ואת כל המטלטלים אשר בידי, ומקרקעי אשר יש לי פה עה"ק צפת ת"ו.

באשר אין אדם יודע עתו ורגעיו ועת פקודתו, ומי יודע מה יולד יום, לכן מניתי לאפטרופסים את ר' שלום הנ"ל, ור' נחום הנ"ל, ור' נתן הנ"ל, ומסרתי בידם את כל רכושי שיתנהגו בהם כפי מה שאבאר לפניכם פה. והנה אני מודה ומקנה בפניכם כתקנת חז"ל וכמודה בב"ד חשוב דלא למיהדר ביה מיזמא דנן ולעלם, ויהי עשיית האפטרופסים כעשייתי, ופיהם כפי, ודיבורם כדיבורי, ושום אדם לא ימחה בידם ולא יוכל לערער עליהם ולא על עשייתם, ולא יוכל לגרוע שום דבר מכח האפטרופסים הנזכרים, ולא יזדקקו למערער לא בד"י (= בדיני ישראל) ולא בד"א (= בדיני אומות), כי יד המערער על התחונה.

וכן אמר וצוה בפנינו:

- (א) שני מאות ושלושה טאליר יחלקו האפטרופסים לעניים הגונים, בשבוע הראשונה תיכף אחר מלאת ימי.
- (ב) יתנו להכולל חמשה ל"פ (= לירה פרנצויז, הוא 'נפוליון'), והם יתנו בעבור זה קרקע הגונה. והם יתנו מחמשה ל"פ הנ"ל, שכר הרוחצים והנושאים.
- (ג) האפטרופסים יקנו י"ש (= יין שרף) בכל שבעה – בבוקר ובערב – להמנין שיתפללו בביתי. ואם יצטרכו לשלם להמנין בעבור שיתפללו בביתי, ישלמו לכל איש אחד בַּשְׁלִיק (= מטבע תורכי).
- (ד) האפטרופסים יתנו ממעותי על מלבושים ועל מצבה על קברי.
- (ה) תיכף יכו טיליגראף (= הודעה טלגרפית) לבני לחוץ לארץ לעיר טעפליק ושמו אלטיר בזיליאנסקע.
- (ו) האפטרופסים ישלמו לאשתי שנשאתי כאן ממעות כתובתה, היינו אלף גרוש סך הכל, ואני פוטר אותה משום שבועה או קב"ח (= קבלת חרם). ולא תקח שום דבר מחפצים שלי, רק כלי תשמישי הבית תקח לה, אבל שאר כלים היינו כרים וכסתות והלעמפיל (= מנורה) של כסף והתיבה היינו הקאסטין שלי לא תקח מהם כלל.
- (ז) הבית שיש לי כאן ימכרו האפטרופסים תיכף אחר מלאת ימי. ואותם הדמים שיקחו בעד הבית, וכן המעות מזומן אם ישאר אחר מלאת ימי, והן החובות שיהי לי ביד אחרים אחר מלאת ימי, והן המעות שיהי להם מן המטלטלין שימכרו אותם – ישלחו לבניי לחו"ל, אחד שמו משה יהושיע – ונקרא בפי כל אלטער; ואחד שמו דוד – יושב בעיר לאדיזין

1 מממוני כולל רומניה בארץ. בשנת תרע"ט נתמנה לרב בצפת, נפטר בגיל 87 – בי"ט בחשוון תרח"צ.

2 אליו נכתבו רוב האגרות של רבי נתן ב"ר יהודה מטבריה, שנאספו בספר 'נתיב צדיק' (ב"ב תשל"א). נפטר בט' בכסלו תרע"ט.

סמוך לעיר טעפליק, לזה חצי ולזה חצי. רק לבני דוד יתנו יותר מבני אלטער ממעותי שיהיה כאן מאה רו"כ – מחמת שבני אלטער לקח מקודם הרבה יותר מבני דוד. ואותם המאה רו"כ ישלחו האפטרופסים ליד בני דוד, לידו ממש, לעיר שיושב בני דוד. ושאר המעות ישלחו להב"ד בעיר טעפליק, והב"ד יתנו לבני אלטער ולבני דוד חצי. ולמצוה גדולה יחשב להאפטרופסים בעבור זה שישלחו מעותי ויגיע כפי לבניי, כי הם ת"ח גדולים ואנשי מעשה וטפלי תלויים בהם, והם עניים גדולים שאין להם ממה לפרנס עצמם אפילו פ"א (= פרוטה אחת).

(ח) האפטרופסים יקחו תיכף ממעותי אלף טאליר שנקרא גראש, ואפילו ח"ו אם לא יהיה מעות מזומן יקחו אותם האלף טאליר מדמי מכירת הבית – וישלשו אותם ביד איש בטוח שהוא בטוח גדול מכל הבטוחים כפי הבנת האפטרופסים בלי עסקא, רק שבכל שנה יקחו האפטרופסים מיד האיש בטוח הנ"ל מאה טאליר, וביום היאצ"ט שלי יקחו חמשה ושבעים טאליר מאותן המאה טאליר וישכרו מנין שילכו על קברי לומר תהלים וקדיש, ויקנו שלשה אנסים (= 'אַנְסֶה' מידת נוזלים, שיעורה כרבע ליטר) "ש לביהכ"נ האריז"ל שאני מתפלל שם, והמותר מעות יחלקו ביום היאצ"ט לעניים הגונים. וחמשה ועשרים טאליר הנשארים יהי' על היאצ"ט של אשתי הראשונה ששוכנת פה צפת ת"ו על הבית עלמין, ושמה היה פעסי רבקה בת משה יהושיע, וישכרו גם היאצ"ט שלה מנין לילך על הבית עלמין ויקנו ג"כ "ש לביהכ"נ האריז"ל, והמותר יחלקו ג"כ לעניים הגונים ביום היאצ"ט שלה שהוא עשרים ימים לחודש כסליו. וכשיחלקו המעות לעניים, הן היאצ"ט של אשתי הראשונה והן בהיאצ"ט שלי, יתנו האפט' (= האפטרופסים) לאשתי שנשאתי כאן ג"כ נדבה הגונה. כה יעשו עשר שנים – עד כלות האלף גרוש. וכל המעות שישאר אחרי הלוקח האלף גרוש הנ"ל, הכל ישלחו להבנים שלי כנזכר. והאפטרופסים יחקרו בתחילה מעירי טעפליק מי שהוא יותר בטוח, או שיהיה הב"ד מעירי בטוח, וימסרו המעות לידו שהוא יתן לכל א' מבניי חצי – כדי שלא יהיה מחלוקת ביניהם, לבד ממאה רו"כ שישלחו לעיר לאדיזין לבני דוד כנ"ל.

והספרים שלי – כל מה שיוכלו האפטרופסים למכור לצורך בניי שהם עניים מהוגנים ימכרו, וכל מה שלא יוכלו למכור יתנו לביהכ"נ האריז"ל.

וכל המלבושים שלי וכל הכתונת ומכנסיים יחלקו לעניים הגונים. והאפטרופסים יקחו כל א' שכר טרחו חצי ל"פ, מלבד המצוה רבה שיהי' להם בעבור זה, כי בניי הם עניים מדוכאים ומהוגנים. והאפטרופסים רשות להם לעשות לעת זקנתם אפטרופסים אחרים כשרים ונאמנים לפי דעתם.

כל זה נעשה בקגא"ס ובאופן היותר מועיל לתקנת חז"ל, והקנין היה במנא דכשר למיקנא ביה ומעכשיו. ואני נותן ומקנה להאפטרופסים ד' אמות קרקע בביתי מעכשיו במתנת בריא, ואגב קרקע ואגב קנין סודר הנ"ל הרשיתי והמניתי לר' שלום הנ"ל ולר' נחום הנ"ל ולר' נתן הנ"ל

האפטרופסים – אנטלר³ על כל נכסי אשר מסרתי בידם, דלא כא"ס (= כאסמכתא) ודלא כט"ד (= כטופסי דשטרי), ובביטול וכו' ובפיסול וכו' לדעת הרשב"א זללה"ה⁴, ככל תוקף שטרי צוואת הנהוגין בישראל העשוין כתקנת חז"ל שלא יוכל כל אדם לפקפק ולערער ולגרוע כח האפטרופסין הנ"ל.

גם אבקש מהאפטרופסין שמאותם החמשה ועשרים גראש שיחדתי על יאצ"ט של אשתי הראשונה, ישכרו גם מנין על יאצ"ט של אמי השוכנת פה צפת על הבית עלמין, אשר קברה סמוך לקבר אשתי הראשונה, ושם אמי חייה ציפרה בת צבי, ויום היאצ"ט שלה הוא ח"י כסליו. גם אבקש עוד מהאפטרופסים שמלבד כל המעות שכתוב לעיל שיחלקו, יקחו עוד אלף גראש ממעותי ויחלקו אותם בשנה ראשונה אחר פטירתי – עשרים גרוש בכל שבוע לעניים הגונים ואלמנות עניות. וכל החלוקות שיחלקו יחלקו רק לעניי אנשי כוללינו⁵ באינאנער, שאני מאותו הכולל.

כל זה צוה הרא"ז הנ"ל בפנינו עדים הח"מ (= החתומים מטה) בקגא"ס. וע"ז באנו עה"ח (= על החתום) היום יום ה' ארבעה עשר יום לחודש כסליו שנת תרנ"ז לפ"ק, פה עיר הקודש צפת ת"ו. והכל שריר וקיים.

וע"ז באתי אני ג"כ עה"ח

נאום אשר זעליג בהמנוח מו"ה נחום יהודה זללה"ה

נאום הק' יעקב צבי באר

ונאום הק' יחיאל ב"ר זאב ארי' נ"י משא"ג (= משאריגראד)

ונאום הק' אלטר ברא"ש ז"ל

■ ■ ■

2

העתקה ממכתב האפטרופס שכתב אלי ביום ב' כ"ג טבת שנת תרנ"ח, אחר פטירת אבי הכ"מ:

הנני לבאר לכבודו איך נפטר אביו המנוח הקדוש ז"ל, היינו כבר היה חולה מאחר סוכות, אך אעפ"כ היה הולך בכל פעם להתפלל בביהכ"נ בציבור, ורק כזה ערך ששה שבועות שהיה חולה מאד על ההוסט (= שיעול), וכן הרגלים שלו היו נפוחים ולא היה יכול לילך, ורק פעם בשבוע היה הולך להתפלל בצבור – בעת שהוקל עליו החולי. ונפטר בשם טוב, היינו כל העיר אומרים עליו שבחים בשוק שהיה איש כשר, ופשוט ועניו באמת, ושפל ברך, ולא נגע זבוב. והיה יושב ולומד בעצמו ועם אנשים בביהכ"נ האריז"ל – אורח חיים ומשניות, וכעת כל הביהכ"נ בוכין שאין כדוגמתו, שכל מה שאחד שאל אותו בענין לימודיו – היה משיב כהלכה. חבל על דאבדין ולא משתכחין בעוה"ז, אבל בעוה"ב נמצאים וחייך חיים ארוכים – רק נחסר מסיטרא דילך⁶.

3 ראה בית יוסף, חושן משפט, סימן קכד.

4 ראה בית יוסף, אבן העזר, סימן קלד.

5 מדין 'עניין קודמין' – בבא מציעא עא, א. ואכמ"ל.

6 ראה זוהר תרומה, קעד, א.

ואנכי הייתי אצלו בעת החולי, ודיברנו עמו מאדמו"ר הקדוש – מהנחל נובע מקור חכמה, והרבה דיבר עמנו, ואמר לנו שרואה שהוא צריך להסתלק. אף שאנכי אמרתי לו שבשנה אשתקד ג"כ הייתם חולים והשי"ת עזר לכם, וגם היום לא יעזוב אתכם. ואמר לנו שיודע שמזה החולי לא יקום, ורק אמר לנו המדרש בענין משל שבכה על שהיה במקום שהיה ביכלתו ללקוט אבנים טובות ומרגליות בלי שום יגיעה ובשם יהיו שוין הרבה. רק אנחנו אמרנו לו מאדמו"ר הק' שאמר, כשאני הולך לפניכם אל תפחדו כלל⁷.

ונפטר בליל ד' סמוך לבוקר חמישי, י"ט טבת, ולא עיכב ותיכף ומיד בא לקבורה, וכמעט כל העיר היו אצל הלוייה וכו'.

ידידו נתן מטיראוויצע

מקום מנוחת אביו המנוח הק' ז"ל בין אנשים מכובדים יקרים.

3

העתקה ממכתב האפטרופסים אשר הגיע לידי ע"י הפאסט מעה"ק צפת ת"ו, אשר נכתב ביום ד' כ"ה טבת תרנ"ח, אחר פטירת אבי הכ"מ:

אחדשה"ט (= אחר דרישת שלומכם הטוב) כמשפט לידי"נ (= לידיד נפשנו), הנה מסתמא בטח הגיעכם הטיליגראף מהבשורה לא טובה אשר אביכם הקדוש כמו"ה ר' אשר זעליג ז"ל של"ח (= שבק לן חיים) ונפטר לעולמו ביום ה' פ' שמות י"ט טבת דהאי שתא, ה' נתן וה' לקח יהי שם ה' מבורך, המקום נחמינו בתוך אבילי ציון וירושלים.

והננו הח"מ האפטרופסים אשר אביכם ז"ל מינה אותנו על עזבונו אשר השאיר פה, והננו שולחים לכם רצוף פה העתק מהצוואה אשר עשה אביכם ז"ל בשנה דאשתקד בכתב ידו ממש וכו', ולבו יהי נכון בטוח אשר בוודאי א"ה נשתדל בכל עוז למען כבוד אביו ז"ל אשר נפטר בשם טוב, וכל העיר משבחין ואומרים אין כמוהו בכל הביהכ"נ הגדולה של האריז"ל אשר אביכם ז"ל היה מתפלל שם, וכן למען ידידתו וכו'.

דברי ידידכם המשתדלים לטובתכם ולמען המצוה, וידידי אביהם המנוח ע"ה, הדוש"ט נאום הק' שלום באביטש מבראטשאן

נחום אתרוג

נתן ב"ר צבי ז"ל מטאראויטץ

4

הנני לרשום להיות לזכרון לי וליוצאי חלצי⁸:

אבי מורי ורבי המופלג בתורה, הגה בתורה ובתפלה יומם ולילה, העניו ושפל ברך, מו"ה אשר זעליג הכ"מ, בהמנוח מו"ה נחום יהודה זל"ה, ואמי הצנועה מ' פעסי רבקה בת ר' משה יהושיע

7 ראה חיי מוהר"ן סימן קצא, רכה.

8 בסוף ספר 'מי הנחל' (ת"א תשכ"ה), עמוד קנב, מופיעה רשימה דומה לזו שלפנינו, עיין שם.

ז"ל, וזקנתי הצנועה מ' חייה ציפרה בת ר' צבי ז"ל, נסעו מביתם מפה טעפליק לארץ הקדושה ביום א' ל"ג בעומר שנת תרמ"ו, ובאו לעיר הקודש צפת ת"ו ביום ו' עש"ק ט"ו סיון שנה הנ"ל. וזקנתי הצנועה הנ"ל שבקה לן חיים בשמונה עשר יום לחודש כסליו שנת תרמ"ז בעה"ק צפת ת"ו, בשנת השמונים לימי חייה, ונקברה שם.

ואמי הצנועה ז"ל שבקה לן חיים ביום ו' עש"ק עשרים ימים לחודש כסליו שנת תר"ן בעה"ק צפת ת"ו, בשנת הששים וארבעה לימי חייה, ונקברה שם בעה"ק צפת ת"ו סמוך אצל קבר זקנתי הנ"ל.

ואבי מורי הכ"מ שבק לן חיים בעה"ק צפת בשנת השבעים לימי חייו, ביום ה' פ' שמות, תשעה עשר יום לחודש טבת שנת תרנ"ח, ונקבר שם בעה"ק צפת, ונפטר בשם טוב אשר אין דוגמתו. וזקני המופלג בתורה, המנוח ה"ר נחום יהודה ב"ר קלונימוס קלמן, נפטר פה בעיר טעפליק בשנת הששים לימי חייו, ביום ה' ט"ו ימים בחודש תמוז, שנת תרכ"ו. השי"ת יעזור שנזכה לילך בעקבותם אני ויו"ח, ויהיו למליצי יושר בעדי ובעד זרעי וזרע זרעי.

דברי הכותב משה יהושיע המכונה אלטר בל"א (= בן לאדוני אבי) המנוח ר' אשר זעליג זללה"ה הכ"מ, מעיר טעפליק.

רשמתי זאת להיות לנו לזכר עולם אשר זכו אבותי לקבוע דירתם באה"ק ולהסתלק ולהקבר שם, אולי עי"ז יתעורר התשוקה בלבינו ג"כ לזכות לזה לקבוע דירתינו באה"ק, מי יתן שאזכה לזה בחיי, אני ובני ביתי שיחיו.

■ ■ ■

5

אוי לי על שברי
 ביום ו' י"ב ימים לחודש אדר שני שנת
 נהרג אבי ז"ל משה יהושיע
 ע"י השודדים פעטליארעווציס
 בעיר טעפליק

■ ■ ■

הרב החסיד ר' עמנואל קורנבלום ז"ל

איני זוכר אם חי עוד בעת המלחמה, אפשר אוכל עוד לברר,
כמדומה לי ששמעתי שנפטר בתוך המלחמה

הרב עמנואל היה מלמד, היה לומד עם בחורים של גיל
תשע ועשר שנים. אני בעצמי למדתי אצלו זמן אחד, ואפשר
(= ואולי) שני זמנים. היה איש חסיד, היה מקורב לחסידי
שידלובצא ויותר של קינצק – של הרבי הצדיק הק' ר' פינחס
מקינצק¹, בנו של אדמו"ר משידלאווצא². אחר קינצק היה
נוסע לבנו הרב ר' יוסלי מראדום³, ה' ינקום דמו. הנאצים ימח
שם הרגו אותו עוד בראדום, ונקבר בחצר, ימח שם הנאצים
הארורים.

הרב ר' עמנואל היה לו בן בשמו יושע, שנקרא יהושע'לי.
היה יכול ללמוד, והיה מקורב קצת לחסידי ברסלב על ידי
מורי ורבי ר' אברהם יצחק ז"ל. ואביו הנ"ל התחיל להסתכל
בספרים של ברסלב ונהנה מאד, והתחיל להתקרב גם כן
לברסלב לאט לאט, עד שהתקרב בהתלהבות גדולה, שכמעט
היה תמיד מעשרה ראשונים לבוא לבית הכנסת של ברסלב
להתפלל בהשכמה בבוקר, שאז בזה הזמן היו מתפללים
כוותיקין. ובכל פעם באסיפות, בהתוועדות, היה ר' עמנואל
הראשון.

ועל ידי זה זכה שהתחתן (= התקשר בקשרי שידוכין) עם
[חסיד] אחד של ברסלב מווארשא לוי יצחק, ואני הייתי על
החתונה בערב שבת קודש, והיה שמחה גדולה. ובליל שבת
קודש היינו מרקדים בריקודים גדולים הרבה שעות.
ואחר שהתחתן⁴ התחיל התקרבות שלו ללהב עוד יותר
מקודם, והיה כמעט קידוש השם שאנשים כאלה נתקרבו
לברסלב⁵.

1 נפטר בכ"ב באלול תרס"א.

2 רבי נתן דוד רבינוביץ משידלובצא, נכד ה'יהודי הקדוש' מפשיסחא. נפטר בז' בחשוון
תרכ"ו.

3 רבי יוסף אליעזר רבינוביץ מראדום, ניספה בשואה בערב יום הכיפורים תש"ג.

4 הסגנון לא ברור. ויתכן כי ר' בירך מתאר כאן את דמותו של החתן הצעיר (בנו של ר'
עמנואל).

5 ראה 'שיבולים' גליון 1, עמוד 5.

לפנינו הפרק האחרון
על חסידי ברסלב
באוסטרובצה, מרישומיו
המרתקים של ר' בִּינְךָ רובינזון.
הפעם נקרא על החסידים
המופלאים: רבי עמנואל קורנבלום
ובנו ר' יהושע, רבי ישעיה
סוֹךְ־נֵיֶר, ר' יעקב צוקרמן, ר'
מרדכי קריינדל, ר' יצחק אייזיק
גרינבוים, ור' ישראל רוזנברג,
כולם אהובים, כולם ברורים, כולם
גיבורים, כולם קדושים, ה' ינקום
דמם.

הרב החסיד ר' ישעיה סארעדניווער ה' ינקום דמו

הרב ר' ישעיה היה מקורב לחסידי ברסלב על יְדֵי בעצמי, קירבתי אותו בעת הילולא של הרב רבי נתן זצוק"ל, שעשינו באוסטרובצה סעודה גדולה לכבוד ההילולא של הצדיק הקדוש מורנו ורבינו הרב רבי נתן, ובכל פעם בהילולא נתקרבנו איזה מקורבים חדשים. ור' ישעיה הנ"ל, ה' ינקום דמו, היה מקודם חסיד של אמשינוב בקביעות, וגם היה חביב לנסוע לעוד איזה אדמו"רים מפורסמים. והיה לו שם טוב, כולם היו מקרבים אותו, וכולם יודעים (= מכירים) אותו, ואוחזים אותו לחסיד וירא שמים.

ר' ישעיה הנ"ל ממתי שהתקרב לחסידי ברסלב היה מקבל החסידות בהתלהבות גדול ובהתעוררות חזק, ולא היה רוצה עוד לידע מדברים אחרים רק מה שנוגע לברסלב. והיה מקיים העצות והנהגות של ברסלב. וקודם ההתקרבות היה מנהגו להתפלל בחצי יום, אחר זמן תפילה, אבל כפי שידוע שאצל אדמו"ר זצוק"ל היה אזהרה שלא להתפלל אחר זמן קריאת שמע ותפילה, היה ר' ישעיה הנ"ל מוכרח גם כן לעזוב מנהגו שמקודם. והיה כל כך חזק בדעתו, אשר אפילו בשנה שהתחילה המלחמה האחרונה מהנאצים הארורים ימ"ש, היינו שני שבועות קודם ראש השנה ת"ש, ולא היו הקיבוץ מתפללים בלובלין בראש השנה זו – רק איזה אנשים יחידים וגם אנ"ש מלובלין, אבל ר' ישעיה לא הסתכל כלום, הוא נסע במסירות נפש. ואני נסעתי אחר שבת בראשית ללובלין, מחמת שברחתי מהעמלקים שנטלו ממני הרכוש שלי – הרחיים שהיה לי עם שותפים, וגם יראתי שיכולים לתפוס אותי גם כן ולעשות עלילה (בלבול) כמו שעשו בהרבה מקומות עם אנשים עשירים. והדיבורים הראשונים שאמרו הרשעים לאשתי ששאלו: מי יתן לאכול להילדים, ליטול הילדים להשליך להמים לה"ווייסל" שהיה אצלנו היכן שאני גרתי בעיר קטנה סאליף⁷; לכן ברחתי, ואז ראיתיו בבית המדרש של ברסלב בלובלין, רחוב לוברטווסק שלשים וארבע, וסיפר לי איך היה הראש השנה שלנו שנהרס. ומאז ולהבא לא ראיתיו עוד יותר.

■ ■ ■

ר' יעקב צוקערמאן ה' ינקום דמו

ר' יעקב צוקערמאן היה מבחורי בית המדרש הישן שלומדים שם כל הבחורים, והיה יכול ללמוד, והיה מתמיד. אביו שלו, חיים זאב צוקערמאן, היה מחסידי מאדזיץ, וגם בנו יעקב היה מקורב למאדזיץ, אבל מעת שמורי ר' אברהם יצחק הנ"ל בא לאוסטרובצה, והיה לומד גם כן בבית המדרש, נתקרב ר' יעקב על ידו לברסלב. היה מהחברים של אחי ישראל דוד, קשיש ממנו בשתי שנים. ואחר שנפתח בית החסידים דברסלב התחיל להתפלל גם כן בבית המדרש, אך לפעמים היה מתפלל גם בבית המדרש

6 שמו של הנהר.

7 'סלופיה נובה', במחוז קיילצה.

של מאדזיץ. והיה נשוי והיה לו בנים, גם היה לו פרנסה ברווח, והיה מקיים עצותיו של רבינו הקדוש: תפילה בכוונה, והתבודדות. ולמד הרבה גם בעת שהיה עוסק בעסקים לפרנסה. ה' ינקום דמו.

חברי מרדכי קריינדל ה' ינקום דמו

ר' מרדכי קריינדל היה חברי מנעוריניו, למדנו יחד גם אצל מורי ר' אברהם יצחק ז"ל. אביו של ר' מרדכי היה שמו משה זיסקינד, הוא היה אופה, והיה בעל מוקיר תורה, וגם היה בעל צדקה. היה לו יגיעות גדולות שבנו מרדכי יהיה גדל תלמיד חכם, ורצה דווקא שיהיה לו היתר הוראה, שיהיה מו"צ (= מורה צדק) באיזה מקום. ופעל בזה ששכר מלמד מיוחד שילמוד עמו רק פוסקים: יורה דעה וחושן משפט. והמלמד היה ר' מאיר, בנו של ר' יושע מלמד המובא לעיל⁸, וחברי ר' מרדכי שקוראין לו מו"טל – השיג היתר הוראה, אבל להיות מו"צ באיזה מקום לא היה רוצה, רק היה אוהב להיות (= לקיים) "טוב תורה עם דרך ארץ", ואחר החתונה היה עושה לעצמו איזה עסק, והיה לו פרנסה ברווח. היה מתחתן (= התקשר בקשרי שידוכין) לחותנו שהיה שמו משה ווייסדארף, מעיר קטנה איוואנצק, ונתן לו "נדן" יפה, כי בתו היתה בת יחידה. והיה לו עוד בן אחד יחיאל אלתר, והיה גם כן מקורב קצת לברסלב. ואני הייתי על החתונה ועוד אנ"ש, והיה שמחה גדולה. אני נשארתי איזה ימים אחר החתונה גם כן, כי היינו שנינו אהובים גדולים, וכמעט שווה בשנים, ונתקרבו לברסלב ביחד. חבל! חבל שהרשעים הארורים חטפו אותו וכלו אותו ומשפחתו. ה' ינקום דמו.

חברי יצחק אייזיק גרינבוים ה' ינקום דמו

יצחק אייזיק הנ"ל היה גם כן אחד מהחברים שלנו שלמדנו ביחד בבית המדרש ונתקרבו לברסלב. היה לו שכל הישר בהלימוד, ואני זוכר עוד בעת שדיברו לו שידוך מאוסטרובצה, וזה השידוך נגמר ונשא – היה המחותר שלו שמעון (???), ושלא גיסו ר' ישראל מאיר מלמד שהיה למדן גדול – לבית המדרש לבחון לו בלימוד, ובחן לו במסכת כתובות, פרק אלו נערות, ושם יש תוספות קשים ארוכים, וישב עמו הרבה שעות, והיה מצליח, ונגמר השידוך על ידו. יצחק אייזיק היה בנו של אביו שהיה תמים, איש פשוט, אבל אומר הרבה תהלים, וגם למד משניות בין העולם, ואהב בנו הנ"ל כאהבת נפש, כי הוא היה אחד מבין בניו שהיה יושב

8 ראה 'שיבולים' גליון 3, עמוד 5.

ולומד. והרבה פעמים היינו בביתו צעירי חסידי ברסלב, ועשינו סעודות לאיזה הילולא, וגם בפורים אני זוכר שהיינו שם והיינו שמחים מאד, והוריו היו שבעים רצון, ונתנו כיבוד גדול בכל מיני מזונות ומשקאות. ויצחק אייזיק היה עובד ה' על ידי העצות של רבינו ז"ל, והיה מקיים התבודדות, ואני זוכר התפילה שלו איך היה מתפלל בחמימות. והיה לו איזה בנות. חבל! חבל! ה' ינקום דמו.

■ ■ ■

ר' ישראל רויזנברג ה' ינקום דמו

ר' ישראל היה יליד לובלין, והיה נשוי לאוסטרובצה לאחד בעל כלי זמר הנקרא ר' ראובן כליזמר שפילמאן. הר' ראובן הנ"ל היה אחד שכל העיר אוסטרובצה נוטלים לו לכל שמחות וחתונות, משום שהיה אחד מוותיקים הדתים מעורב בין הבריות. וגם בתו – אשת ר' ישראל היה לה שם טוב לבדה, וכולם היו משבחין אותה, והיו אוחזין אותה לצדקת, בעלת צדקה והכנסת אורחים, ביתה היה פתוח לכל אחד. ור' ישראל הנ"ל לקחה לאשה, והיתה כמעט בפניו (= דומה לו בצדקותו), כי ר' ישראל הנ"ל היה איש צדיק ותמים. הוא היה מתפרנס עצמו ממלאכת הצבע מלבושים. היה גר מעט רחוק מבית התפילה, מבית המדרש, ונתקרב לחסידי ברסלב. ואני זוכר בעת שהיה בית המדרש דברסלב והתפללנו כוותיקין בכל יום בימי החורף, ור' ישראל הנ"ל בא בבוקר עם בניו שהיו עוד קטנים. והיה מקורב בתמימות ובפשיטות, ונתן הרבה כסף יותר מכפי יכלתו על הוצאות בית המדרש, וגם לכל שאר הדברים שהיה נצרך. ותמיד היה מלא שמחה – אין לשער השמחה שהיה לו. ובעת שראה אחד מאנ"ש ברחוב, היה מדבר עמו תמיד אודות רבינו ז"ל ועצותיו.

■ ■ ■